

Har rosenanläggningar en plats i dagens städer?

Emelie Lindholm

Har rosenanläggningar en plats i dagens städer?

Do rose gardens have a place in today's cities?

- The past, the present and the future, a case study of five rose gardens.

Författare: Emelie Lindholm

Handledare: Cecilia Öxell, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Bitr handledare: Henrik Morin, SLU, Parkkonsult, Morin Grön Produktion

Examinator: Frida Andreasson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Examensarbete i landskapsarkitektur för landskapsingenjörer

Kurskod: EX0793

Program: Landskapsingenjörsprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2017

Omslagsbild: Fredriksdal. Fotograf: Henrik Morin.

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: rosor, offentliga planteringar, rosenanläggningar, rosarium, Rosenlunds rosarium, Pastor Spaks Park, Lomma rosarium, Kärleksstigen, Tivoliparken

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Tack!

Jag vill tacka min biträdande handledare Henrik Morin för sin ärliga input och entusiasm och för all kunskap han tålmodigt delat med sig av.

Jag vill också tacka min handledare Cecilia Öxell för hennes input kring hur ett korrekt examensarbete bör vara upplagt.

Slutligen vill jag tacka mina intervjupersoner - Björn Kalin, Ingela Björklund, Lennart Persson, Johan Svensson och Johanna Erlewing för att de har tagit sig tid att svara på mina frågor.

Sammanfattning

I diskussionerna med intervjupersonerna framkommer att de upplever att rosor är mycket uppskattade av allmänheten och att det är en växt som lockar många besökare. Trots vetskapen om att allmänheten oftast uppskattar rosor verkar det finnas ett motstånd till att planera in rosor i offentliga miljöer i dagens läge. Många uppfattar rosor som krävande, svårskötta, kortlivade och som ett dåligt alternativ för odling i offentliga miljöer.

Jag har därför i detta arbete valt att fokusera på förvaltarnas attityd samt hur de upplever allmänhetens inställning till rosenanläggningar och har valt att utgå från frågeställningen:

- Fyller rosenanläggningar ett syfte i dagens städer med utgångspunkt i allmänheten och förvaltarnas upplevelse av de undersökta anläggningarna?

Målet med arbetet har inte varit att finna ett facit på hur rosor ska användas i offentlig miljö utan snarare att visa på nuvarande anläggningars lösningar och tillvägagångssätt. Samt utifrån deras erfarenhet nå en ökad förståelse angående attityderna till dessa anläggningar och på så sätt kunna dra slutsatser kring dess värde och framtid i offentliga miljöer.

Arbetet inleds med en litteraturstudie med syfte att få en bild av hur rosor historiskt har använts i offentliga miljöer för att kunna dra paralleller till dagens användning. Därefter följer kvalitativa intervjuer med fem rosenanläggningar med representanter för dessa anläggningar. Intervjuerna beskriver de utvalda rosenanläggningarnas bakgrund, nuläge det vill säga ansvarig förvaltare och allmänhetens attityd till anläggningen samt hur de ser på framtiden för rosorna i sin egen anläggning såväl som generellt i den offentliga miljön.

Resultatet av arbetet landar i att rosenanläggningar *har möjligheten* att i framtiden ta mer plats i städerna. Om rosenanläggningar i framtiden kommer att bli vanligare i våra städer avgörs självklart av kommunernas prioriteringar, vilja och kunskap. Jag baserar min analys på att rosenanläggningar har en plats i dagens städer på framförallt två punkter - uppskattning och kostnader.

För att en anläggning ska vara värd att skapas och sedermera löpande skötas krävs att platsen är uppskattad av de som ska använda den. När det kommer till rosenanläggningar har det aldrig varit någon tvekan hos de personer jag intervjuat - rosenanläggningarna är oerhört uppskattade vilket blir tydligt i bland annat besöksantal och intresset för guidade turer.

Genom att välja rätt ros till rätt plats och sköta dessa på rätt sätt behöver inte rosor bli så dyrt som många tror och oftast placeras rosor på en relativt begränsad yta som om den sköts rätt inte nämnvärt kommer påverka kommunens budget för parkskötsel. Jag menar att en ouppskattad park alltid en dyr park oavsett hur skötleffektiv den är. Om rosor är uppskattade i parkmiljö och kan skötas på ett effektivt sätt kanske det borde anses som ett - om inte ett billigt alternativ så i alla fall prisvärt - i förhållande till den uppskattning de genererar?

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund.....	1
Mål och syfte	2
Frågeställning	2
Metod.....	2
Avgränsning.....	2
Rosor, en tillbakablick.....	3
Intervjuer, introduktion	7
Urval	7
Presentation av anläggningar samt intervjupersoner	7
Kvalitativa intervjuer	8
Rosenlunds rosarium, Jönköping	9
Bakgrund	10
Nutid	10
Framtid.....	12
Kärleksstigen, Hudiksvall	14
Bakgrund	15
Nutid	15
Framtid.....	17
Lomma rosarium, Lomma	18
Bakgrund	19
Nutid	20
Framtid.....	21
Tivoliparken, Kristianstad	22
Bakgrund	23
Nutid	23
Framtid.....	24
Pastor Spaks Park, Enköping	25
Bakgrund	26
Nutid	27
Framtid.....	28
Diskussion & egna slutsatser	29
Metod.....	29

Frågeställning	30
Egna slutsatser	31
Källförteckning	34
Bilaga.....	35

Inledning

Bakgrund

Då allt fler människor flyttar till städerna ökar också kraven på trivsamma offentliga miljöer och välvårdade parker att vistas i. Många har inte längre tillgång till en egen trädgård att njuta av utan min bild är att de offentliga miljöerna istället fungerar som den stora allmänhetens trädgård. Vad invånarna önskar i sin stad måste därför speglas i parkers utformning för att platserna ska bli uppskattade och välbesökta av allmänheten. Samtidigt upplever jag att det ställs höga krav på att offentliga miljöer ska vara lättskötta och ekonomiskt hållbara.

Min bild är att trots vetskapen om att allmänheten oftast uppskattar rosor verkar det finnas ett motstånd till att planera in rosor i offentliga miljöer och att många uppfattar rosor som krävande, svårskötta, kortlivade och som ett dåligt alternativ i jämförelse med annat växtmaterial för odling i offentliga miljöer.

Eftersom jag upplever att få växter är så uppskattade av allmänheten som just rosor ska jag i detta arbete fokusera på allmänhetens kontra förvaltarnas attityd till rosenanläggningar. Genom en ökad insyn kring attityden till rosenanläggningar hoppas jag kunna dra slutsatser kring dess värde och framtid i offentliga miljöer.

Mål och syfte

Målet med detta examensarbete har varit att sammanställa ett antal exempel på hur man i dagsläget arbetar med rosor i offentlig miljö samt attityden till dessa rosenanläggningar. Målet med arbetet har inte varit att finna ett facit på hur rosor ska användas i offentlig miljö utan snarare visa på nuvarande förvaltares lösningar och tillvägagångssätt. Samt utifrån deras erfarenhet nå en ökad förståelse angående attityderna till dessa anläggningar och på så sätt kunna dra slutsatser kring dess värde och framtid i offentliga miljöer. Personligen har jag ett särskilt gott öga till rosor men har under min utbildning och kontakt med arbetslivet förstått att inte alla delar min bild och är därför nyfiken på att få en djupare förståelse av våra olika attityder och vad de bottnar i.

Frågeställning

För att uppnå mitt mål och syfte har jag valt att utgå från följande frågeställning.

- Fyller rosenanläggningar ett syfte i dagens städer med utgångspunkt i allmänheten och förvaltarnas upplevelse av de undersökta anläggningarna?

Metod

För att utreda attityden till rosenanläggningar har jag utgått från fem rosenanläggningar och utfört kvalitativa intervjuer med representanter för dessa anläggningar. De kvalitativa intervjuerna har skett via telefonkontakt då det geografiska avståndet i kombination med den begränsade avsatta tiden för kunskapsinsamling gjort det svårt för mig att besöka platserna. Intervjuerna gjordes utifrån den intervjuguide som finns som bilaga. För att få en bredd i de rosenanläggningar jag fördjupar mig i har jag valt att titta på rosenanläggningar som är geografiskt spridda över Sverige, anläggningar av varierande storlek och med olika typ av skötsel. För att få en bild av hur rosor historiskt har använts i offentliga miljöer har arbetet kompletterats med en litteraturstudie för att få en bild av hur användningen av rosor har utvecklats över tid och således kunna dra paralleller till dagens användning.

Avgränsning

Jag har valt att endast fokusera på fem rosenanläggningar för att kunna göra en kvalitativ och djupgående analys av dessa. Jag fokuserar enbart på kommuner som arbetar aktivt med rosenanläggningar. Konsekvensen av detta är att jag riskerar att inte få ta del av de kritiska åsikterna som finns till rosenanvändning i offentlig miljö. I ett mer omfattande arbete hade det varit intressant att även fokusera på de kommuner som medvetet inte använder sig av rosor för att få en bredd i argumentationen. Eftersom arbetet behandlar attityden till rosenanläggningar har jag valt att inte gå djupare in på sortval eller skötsel av rosor. Det finns idag redan mycket dokumentation kring rossorter och dess skötsel och jag har därför valt att inte vidare behandla ämnet.

Rosor

En tillbakablick

De första parkernas som fanns till förfogande för stadsbefolkningen var de kungliga parkerna som öppnat i kronans egen regi eller efter att marken skänkts till staden. Utflykter till slott och herrgårdar för att beundra trädgårdarna var under 1700- och 1800-talet ett stort nöje bland överklassen (Flinck 1994, ss 184-206).

Under den andra hälften av 1800-talet började de första offentliga parkerna med syfte att vara tillgängliga för alla stadens invånare att anläggas. Många städer växte under denna tid explosionsartat då industrialismen fått allt fler människor att söka sig till städerna och parkerna fick en viktig funktion i att erbjuda arbetarklassen en hälsofrämjande utevistelse. Det var inte bara i de större städerna som stadsparker anlades utan en välskött park blev med tiden en statussymbol och allt fler städer började intressera sig för att försköna med växter (Flinck 1994, ss 184-206).

De formella stadsparkerna - en elegant promenadplats

I takt med att trädgården blev en allt viktigare statussymbol publicerades böcker och tidskrifter med inspiration kring hur en ståndaktig trädgård skulle anläggas. År 1848 publicerades Daniel Mullers bok "Trädgårdskonst" som kom att bli betydelsefull för denna tids gestaltning. I boken förespråkade han den "tyska stilen" med typiskt rundande rabatter utskurna direkt ur gräsmattan. I dessa planterades perenner och rosor blandat med nya exotiska utplanteringsväxter såsom fuchsia och dahlia. Planteringarna skulle enligt modet vara i rena klara färger och kontrastfärger planterades gärna tillsammans för att de skulle förstärka varandra (Andréasson 2007). Många planteringar var mycket påkostade med mönsterplanteringar där otroliga 1000 plantor kunde krävas till en rabatt på 3 meter i diameter för att uppnå önskat mönster (Flinck 1994, ss 184-206).

Stadsparkernas huvudsakliga funktion var att erbjuda en elegant promenadplats med stor skönhetsupplevelse och täta nät av promenadslingor anlades längst planteringarna (Flinck 1994, s 188). Morin¹ förklarar att rosor var självklara, prestigebetonade inslag i parkerna och särskilt populära var rosor ur remontant gruppen. Vanliga inslag i parkerna var även stamrosor som användes som utplanteringsväxter och nya stamrosor ersatte fjolårets varje år, en typisk anläggning med stamrosor visas i bild på sida 7.

Under denna tid började också de första Svenska plantskolorna att växa fram och allt fler växter blev således tillgängliga för allmänheten. Tidigare, berättar Morin², hade

¹ Henrik Morin, parkkonsult Morin Grön produktion, telefonsamtal 2017-02-03.

² Henrik Morin, parkkonsult Morin Grön produktion, telefonsamtal 2017-02-03.

utveckling och förökning av växter skett av trädgårdsmästare på den gård eller herrgård där växterna skulle planteras alternativt hade växtmaterialet importerats från plantskolor runt om i Europa.

Funktionalismen – med parkens funktion i centrum

Den tyska formella stilen varade fram till början av 1930- talet när den funktionalistiska arkitekturen istället tog vid. De nya trädgårdsarkitekterna ville bryta helt med den tidigare formella gestaltningen och ta avstånd från överklassprägeln, mönsterplanteringarna och de utstakade promenadvägarna. Istället skulle parkerna gestaltas efter de aktiviteter som skulle äga rum på platsen (Flinck 1994, ss 184-206).

Morin³ berättar att de formella planteringarna lever till viss del kvar men nu börjar även rosor mixas in med andra blommor för att uppnå mer naturliga planteringar. Rosorna tillåts vara vildväxande till skillnad från tidigare då de tuktades och formades och klängrosor var vanliga inslag växande kring de tidstypiska pergolorna. På sidan 7 visar en bild från Åtvidaberg ett exempel på en rabatt med vildväxande rosor. Under denna tid introducerades också nya typer av buskrosor från tyska förädlare som var stora och robusta och passade väl in i dessa miljöer.

Morin⁴ berättar att de tidigare anlagda formella parkerna blev kvar som en prydnad i många städer och ett minne från tidigare gestaltungsideal men anläggandet av nya formella parker upphörde. Många av dessa formella parker som anlades under andra halvan av 1800-talet finns fortfarande kvar och är uppskattade inslag i många av dagens städer.

Rationalisering – ekonomin bestämmer utformningen

Sedan 1960- talet har kraven ökat på allt mer skötleffektiva parker. Estetiska ideal har i allt större utsträckning fått stå tillbaka för ekonomiska vinster och kraven på att ytor ska kunna skötas maskinellt (Flinck 1994, ss 184-206). Rosenrabatter, pergolor och likande förklarar Morin⁵ togs nu bort alternativt ersattes inte i takt med att växtmaterialet dog och rosor blev under denna period allt mindre vanliga i offentliga miljöer.

Morin⁶ berättar att under efterkrigstiden från 1950-talet och framåt var det färg och effekt som eftersträvades av växtmaterialet. Nästan uteslutande färgglada rabattrosor massplanterades och effekten blev klatschiga och uppseendeväckande planteringar. Planteringar som står i stor kontrast till dagens bild av rosor i romantiska planteringar i oftast sobra färger. På sidan 7 visar en bild från Norrköping ett exempel på hur en sådan rabatt kunde se ut.

Som en del i rationaliseringen från mitten av 1900- talet och fram till 1980-talet minskade successivt det svenska plantskolesortimentet av rosor. Många av de gammeldags härdiga, lättodlade och väldoftade sorterna hade nu nästan helt försvunnit ur sortimentet. Minskningen av dessa beprövade sorter beror till stor del

³ Henrik Morin, parkkonsult Morin Grön produktion, telefonsamtal 2017-02-03.

⁴ Henrik Morin, parkkonsult Morin Grön produktion, telefonsamtal 2017-02-03.

⁵ Henrik Morin, parkkonsult Morin Grön produktion, telefonsamtal 2017-02-03.

⁶ Henrik Morin, parkkonsult Morin Grön produktion, telefonsamtal 2017-02-03.

på att de nya återblommande sorterna blev allt mer populära och de gamla engångsblommande rosorna fick svårare att hävda sig i konkurrensen. Snart fanns nästan enbart återblommande moderna rosor att tillgå i handeln men efterhand som tiden gick insåg allt fler odlare att de nya återblommande rosorna inte levde upp till förväntningarna. Jämfört med de gammaldags engångsblommande rosorna visade sig de moderna rosorna vara betydligt mindre hårdiga, skötselkrävande och kortlivade (Gustavsson 1998).

En bit in på 1980- talet berättar Morin⁷ att intresset för gammeldags rosor åter väcktes till liv, ett resultat av ett antal faktorer. Redan år 1970 invigdes Sveriges första rosarium vid Statens trädgårdsskola i Norrköping då Sven Gren, som var en stor trädgårdspersonlighet och rektor för skolan, fick Hellmer Hellgrens privata samling av rosor skänkt till skolan. Rosariet som innehöll många gammeldags buskrosor fick mycket uppmärksamhet både inom Sverige men även utomlands. Efter anläggandet av rosariet i Norrköping började även plantskolan Cedergrens i Råå intressera sig för gammeldags rosor och påbörjade arbetet med att ta fram och återintroducera tidigare bortglömda sorter.

År 1987 invigdes också Fredriksdals Rosarium och Göteborgs Rosarium i Trädgårdsföreningen som båda visade stor mångfald av gammeldags rosor. Samma år bildades även det Svenska rosensällskapet som är en ideell förening för alla som tycker om rosor. Sällskapets syfte är att öka intresset för rosodling, sprida kunskap om rosor och sammanföra rosentusiaster i Norden (Gustavsson 1998).

Tack vare anläggandet av rosarium fick allt fler åter upp ögonen för de lättodlade gammeldags rosorna och Cedergrens samtida återintroduktion gjorde det möjligt att inhandla sorterna på den svenska marknaden.

Morin⁸ förklarar att denna renässans i användandet av gammeldags rosor fick störst genomslag i privatträdgårdarna och bland rosentusiaster men gammeldags rosor plockades även in i den offentliga miljön, dock i begränsad omfattning. Strävan efter skötleffektiva parker har fortsatt vara viktig och under 1980- och 1990-talet plockades gammeldags rosor in i parker enbart som ett för allmänheten uppskattat inslag bland övrig växtlighet. En annan faktor som påverkade att rosor i allt mindre utsträckning användes i offentlig miljö är att allt fler kommuner under 1980- talet började ta principbeslut mot användning av gifter i parkerna och med de sjukdomsdrabbade moderna rosorna i färskt minne vågade man inte plantera in rosor utan möjlighet att bespruta dessa som man tidigare gjort.

Intresset för gammeldags rosor ledde fram till boken *Rosor för nordiska trädgårdar* av Lars-Åke Gustavsson som utkom år 1998 vilket var och fortfarande är det största verket om rosor som skrivits på svenska. I boken presenteras de 750 bästa arterna, arthybriderna och sorterna som finns att tillgå enligt Lars- Åke Gustavsson. Boken blev snabbt populär och bidrog till att framhäva de gammeldags rosornas kvalitéer.

⁷ Henrik Morin, parkkonsult Morin Grön produktion, telefonsamtal 2017-02-03.

⁸ Henrik Morin, parkkonsult Morin Grön produktion, telefonsamtal 2017-02-03.

Exempel på användandet av stamrosor som var vanligt i de formella stadsparkerna som anlades under andra halvan av 1800-talet fram till början av 1900-talet. Bild från Zürich. Foto: Henrik Morin 1998.

Under efterkrigstiden, från 1950- talet och framåt, planterades färgglada rabattrosor i stora grupper. Bilden visar en tidstypisk rabatt i Norrköping. Foto: Hellmer Hellgren 1964.

Under funktionalismen tillåts rosorna vara friväxande till skillnad från tidigare ideal då de tuktades och formades. Bilden är tagen utanför kommunalhuset i Åtvidaberg. Foto: Henrik Morin 2011.

Intervjuer

Introduktion

Urval

Urvalet av rosenanläggningar har gjorts med syfte att få en bredd i de anläggningar som behandlas. Anläggningarna har valts ut efter parametrarna; anläggningarnas storlek, antalet rosorter som finns representerade och dess geografiska läge. För att uppnå en önskad variation valde jag därför anläggningar som skiljer sig inom dessa parametrar. De olika anläggningarna har alla olika styrkor och svagheter samt förutsättningar och min förhoppning är att detta urval kan vara representativt för många platser runt om i Sverige.

Rosenanläggningarna som intervjuades valdes ut i samråd med min handledare Henrik Morin. Jag valde att intervjuar fem anläggningar eftersom jag bedömde att det var ett rimligt antal att hinna med att intervjuar utifrån den avsatta tiden. Att intervjuar mindre än fem anläggningar hade resulterat i en mindre bredd i argumenten på bekostnad av examensarbetets trovärdighet. Om fler än 5 intervjuats hade jag på grund av tidsbrist tvingats hålla intervjuerna mycket korta och då istället riskerat att inte uppnå önskat djup i intervjuerna. Jag bedömde därför att fem anläggningar är ett rimligt antal att intervjuar för att kunna jämföra och se samband utan att behöva kompromissa med innehållet i intervjuerna på grund av tidsbrist.

Presentation av anläggningar samt intervjupersoner

Rosenlunds Rosarium, Jönköping

Vid urvalet av rosenanläggningar berättar Henrik Morin⁹ att han anser att Rosenlunds Rosarium vid Vätterns strand i Jönköping är Sveriges för närvarande mest välskötta rosenanläggning och därför en intressant anläggning att intervjuar.

Jag har intervjuat Björn Kalin som är landskapsarkitekt och som tillsammans med sina medarbetare gestaltat och anlagt rosariet och gjort platsen till vad den är idag. Björn Kalin är en riktig eldsjäl som med tiden lärt sig älska rosor och nu håller i rosenvandringar och fungerar som en viktig kunskapsbank för de som jobbar på rosariet.

Kärleksstigen, Hudiksvall

Utmed gångstråket kring sjön Lillfjärden i centrala Hudiksvall finns det enda rosariet norr om Stockholm, en anläggning de kallar Kärleksstigen. Unikt för denna

⁹ Henrik Morin, parkkonsult Morin Grön produktion, telefonsamtal 2017-02-03.

rosanläggning är att den tillkom efter förslag och påtryckningar från Hallborosen, en lokalgrupp inom det Svenska Rosensällskapet som även är ansvariga för skötseln av rosorna.

För att svara på mina frågor om detta nordliga rosarium har Ingela Björklund varit behjälplig. Hon är aktiv medlem i Hallborosen och har varit med under anläggandet och är även drivande i den löpande skötseln av rosariet.

Lomma Rosarium, Lomma

År 2004 utlystes en tävling av Lomma kommun i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp med uppgiften att utforma ett rosarium till Lommas nya stadsdel, Lomma hamn. Rosariet anlades år 2006 och önskemålet var att det skulle öppna upp för ett samarbete mellan Lomma kommun och SLU.

Jag har pratat med Lennart Persson som är Parkansvarig i Lomma kommun och som har varit delaktig från anläggandet av rosariet till dagens löpande skötsel.

Tivoliparken, Kristianstad

I Kristianstads stadspark, Tivoliparken, finns en tradition av att använda sig av rosor vilket gjort att rosor används för olika syften och återfinns i olika miljöer i parken.

För att få en bild av hur Kristianstad jobbar med sina rosenanläggningar har jag pratat med Johan Svensson, landskapsingenjör och projektledare i Kristianstad kommun.

Enköping, Pastor Spaks trädgård

Enköpings kommun har gjort omfattande satsningar på sina parker och dessutom medvetet kommunicerat sina satsningar för att stimulera besök till parkerna och i en av kommunens 22 fickparker, Pastor Spaks Park, har rosorna fått stå i fokus.

För att få veta mer om anläggningen har jag pratat med Johanna Erlewing som är arbetsledare på parkförvaltningen i Enköping och som tillsammans med sin arbetsgrupp ansvarar för skötseln och vidareutvecklingen av Pastor Spaks Park.

Kvalitativa intervjuer

Jag har valt att göra kvalitativa intervjuer av fem rosenanläggningar eftersom jag anser att en kvalitativ metod till skillnad från en kvantitativ passar syftet med denna studie bättre. Om jag hade varit ute efter att ta reda på frekvenser eller att skapa statistik hade en kvantitativ studie varit att föredra medan kvalitativa intervjuer lämpar sig bättre då man vill förstå människors sätt att handla eller deras tankegångar (Trost 1993, s 13).

Frågorna som har ställts till intervjupersonerna har varit samma men med låg grad av standardisering (Trost 1993, s 15). Jag har strävat efter ett öppet och fritt samtal för att inte begränsa intervjupersonens tankegångar, ordningsföljden på frågorna har ställts enligt den ordning de passar ett fritt samtal och följdfrågorna har formulerats med hänsyn till tidigare svar.

Rosenlunds rosarium Jönköping

Intervju med Björn Kalin

Foto: Rosenlund, Henrik Morin, 2006.

Bakgrund

Gustaf Posse som var jurist och sedermera president i Göta hovrätt uppförde år 1786-1788 Rosenlunds herrgård och sedan 1936 ägs marken och byggnaderna av Jönköpings kommun (Zeidlitz, 2014, s.8). Efter att Jönköpings kommun tog över platsen användes den fram till 1950-talet som en plats för utbildning av lärare i skolträdgårdsundervisning. En bit in på 1950-talet upphörde undervisningen då skolträdgårdsundervisning inte längre ansågs nödvändig och platsen låg i träda fram till år 1969 då gallerstängslen runt Rosenlund öppnades.

Björn berättar att Rosenlund utvecklades till just ett rosarium beror till stor del på slumpen. Det första steget mot utvecklingen av denna plats skedde år 1978 när turen kom till Jönköping att stå värd för den årliga konferensen för stadsträdgårdsmästare runt om i Sverige. Den dåvarande parkchefen ville i samband med detta visa upp något nytt och inspirerande och eftersom Rosenlund låg övergivet bestämde han sig för att anlägga något där och namnet inspirerade honom till att skapa ett litet rosarium. Några plantskolor kontaktades och ombads skänka ett antal rosor till denna nya anläggning. Rosariet som anlades var av enklaste sort och bestod av betongmarkplattor som lades i en stor fyrkant och på diverse platser lyftes några plattor bort och en ros planterades. En snabb och enkel anläggning men likväl första steget till det som så småningom skulle komma att bli en vacker rosanläggning.

Björn Kalin, som har företrätt Rosenlund i denna intervju, började på Jönköpings kommun år 1983 som projekterande landskapsarkitekt och år 1993 fick han i uppdrag att anlägga en så kallad sinnenas trädgård på Rosenlund och ytterligare rosor och perenner planterades in på platsen.

Vintern år 1996 var en särskilt hård barmarksvinter följt av en mycket varm vår och många av rosorna som fanns på Rosenlund blev brända och strök med. Björn berättar att när han besökte platsen denna vår och såg förödelsen kände han att platsen hade kommit till ett vägskäl, att nu gällde det att satsa eller helt enkelt lägga ner ytan. Vid denna tid hade Björn varken intresse eller kunskap kring rosor men han började läsa på och tog fram ett förslag på omgestaltning av anläggningen och år 1997 påbörjades arbetet med omgestaltningen efter dessa idéer.

Nutid

Björn berättar att i takt med att hans rosintresse ökade växte också rosariet. Anläggningen som den ser ut idag är helt gestaltad efter Björns eget huvud och han berättar att det idag finns cirka 500 olika sorters rosor, nya - och gammaldags buskrosor, klätter- och marktäckande rosor, vilda arter och förädlade rabattrosor i rossamlingen. Dessa sorter följs upp kontinuerligt och mindre bra sorter tas bort och ersätts med nya.

År 2005 berättar Björn att han blev engagerad i Programmet för Odlad mångfald, POM och var delaktig i att inventera äldre rosor runt om i Sverige. Rosenlund blev sedermera tillfrågad om de ville vara delaktiga i POM's arbete med att skapa ett klonarkiv och 2012 invigdes detta på Rosendal. Syftet med klonarkivet är att bevara gamla, odlingsvärda och lokala rossorter. Via organisationen Rosens dag har

Rosendal också blivit delaktig i provodling av rosor från olika odlare i Europa och USA. Dessa rossorter ska under åren utvärderas utifrån bland annat sjukdomskänslighet, hårdighet och blomvillighet säger Björn.

Rosenlund sköts av parkförvaltningen i Jönköpings kommun och det är inget inträde till platsen. Den årliga kostnaden för skötsel av parken uppgår till 1,2 miljoner kronor (Zeidlitz, 2014, s.11). Tre personer, en lagbas och två parkarbetare har rosariet som huvudsakliga arbetsfält men är ibland ute och hjälper till på andra områden inom kommunen. Björn berättar att han också försöker vara mycket på plats, hjälpa till i det praktiska arbetet och dela med sig av råd och tips. Under vegetationsperioden har de oftast ytterligare en säsongsanställd. De som jobbar med rosariet har grön utbildning och har även gått en två dagars kurs med Lars-Åke Gustavsson med fokus på rosor. Att det är samma personer som jobbar med anläggningen under hela året tror Björn är viktigt i anläggningar som denna, det gör att ett ägandeskap skapas för platsen och att de som arbetar med rosorna får egen erfarenhet och kunskap genom att följa rosornas utveckling.

Området där Rosenlund ligger har sedan kommunen fick marken varit avsedd för fastighetsmark och inte parkmark och Björn berättar att det med jämna mellanrum blossat upp diskussioner om att bebygga platsen som har ett mycket attraktivt läge vid Vätterns strand. Nu är det dock glädjande nog beslutat att området ska ändras från fastighetsmark till parkmark eftersom rosariet med tiden blivit en så uppskattad plats av allmänheten.

Allmänhetens attityd till anläggningen

Björn upplever att platsen är mycket uppskattad av allmänheten och har årligen många besökare, dels av kommunens egna invånare men även besökare utifrån. Ett säkert tecken på att platsen är uppskattad är att invånarna tar för sig och gör platsen till sin egen genom olika event. På sommaren är Rosenlund en populär plats och allmänheten anordnar själva yogaklasser och stickcafé i trädgården. Rosariet är även en populär plats för bröllops- och studentfotografering.

Björn berättar att han och övriga anställda prioriterar att ta sig tid att prata med de som besöker rosariet. Genom att göra detta menar han att de kan förmedla sina tankar om platsen och även få direkt input från besökarna. Några gånger per säsong har de gratis vandringar med guidning och allmänheten är välkomna att ställa frågor. Rosenlund anordnar årligen Rosens dag där de erbjuder guidade turer och föreläsningar med någon känd trädgårdspersonlighet. Rosariet är även en populär destination för organiserade trädgårdsresor och besöks av många entusiaster och rosariet passar då på att utbyta erfarenheter med andra kunniga odlare säger Björn.

Personalens attityd till anläggningen

Enligt Björn är en avgörande faktor till den höga trivselen hos de anställda i rosariet att de får möjlighet att följa rosorna hela säsongen. De anställda lägger själva upp sitt arbete och kan fokusera fullt ut på anläggningen till skillnad från många andra skötselarbeten inom kommunen där de anställda oftast tvingas lämna delar halvfärdiga på grund av tidspress.

Björn menar att även det övriga tekniska kontoret som parkförvaltningen faller under är positiva till anläggningen eftersom den genererar så mycket positiv feedback från allmänheten. Någon gång har det antytts att det satsas för mycket på anläggningen men eftersom platsen har uppnått den status den har idag hos allmänheten är det få som vågar ställa krav på budgetåtstramningar.

Som tidigare nämnts anses Rosenlunds rosarium av många rosenentusiaster vara den just nu mest välskötta rosenanläggningen. När jag frågar Björn hur de har lyckats uppnå detta svarar han ödmjukt att han inte håller med och att det finns mycket kvar att förbättra innan de har uppnått detta men att anledningen till att de lyckats så bra beror främst på att de har fått lov att göra det. De har fått tid att planera, pengar att göra verklighet av sina idéer och getts utrymme att förvekliga detta. Hela Rosenlunds rosarium menar Björn har präglats av en positiv känsla inom kommunen och en stor portion tillit till att de kan skapa något bra. Han påpekar även att för att orka med att skapa en anläggning som Rosenlund från start krävs det en eldstjäl, i detta fall han själv.

Framtid Rosenlund

När Rosenlund skulle göra ytterligare utbyggnader använde de sig av georadar, en form av ekolod som oftast används vid arkeologiska utgrävningar. När de utförde denna undersökning fann de till sin förvåning stommen till en komplett trädgård under mark, troligen resterna från den trädgård som fanns under Posses tid och som senare har fyllts igen. Detta var helt ny information för kommunen då bilder samt ritningar från denna del av trädgården inte finns arkiverade. Under kommande år är därför Rosenlunds stora satsning att ta fram och återställa delen som de kallar Posses trädgård säger Björn. Här ska inte rosor planteras utan fokus ligger istället på att återställa anläggningen i dåtida sengustaviansk stil.

Tidigare i år invigdes Rosenlunds herrgård efter en tid av restaurering. Herrgården ska fungera som en mindre konferensanläggning för kommunens anställda men även som en plats där borgliga vigslar kan förrättas. Även en ny cafedel ska anläggas på området för att förstärka Rosenlund som ett trevligt utflyktsmål.

Inom kommunen har möjligheten till att utveckla trädgårdsturismen diskuterats. Bakgrunden till detta är att det finns flera park- och trädgårdsanläggningar som är populära besöksmål inom kommunen men att det i dagsläget saknas en helhetssyn kring marknadsföring av dessa anläggningar. I dagsläget finns ingen uttalad satsning på att utveckla trädgårdsturismen men i utredningen om Rosenlunds framtid som gjorts av Jönköpings stadskontor lyfts ändå trädgårdsturism upp som en möjlighet för Rosenlund och kommunens andra gröna besöksmål (Zeidlitz, 2014, s.24).

Generellt i offentlig miljö

Björn har vid ett antal tillfällen försökt lansera rosor på fler ställen i kommunen och dragit lärdomen att detta måste ske i restriktiv skala. För att rosor ska komma till sin rätt i så väl i rosarium som i offentlig miljö krävs det folk som sköter rosorna. Om detta inte görs på grund av tids- eller kunskapsbrist riskerar rosorna istället att få ett dåligt rykte då de ser misskötta ut. Han berättar om ett exempel då han föreslog tre sorters buskrosor till en yta i Gränna som skulle renoveras. När han några år senare besökte platsen var rosorna i mycket dåligt skick eftersom skötselpersonalen skurit ner rosorna varje vår då de förutsatt att buskrosor skulle beskäras på samma sätt som övriga rabattrosor i kommunen. Björn medger att detta är helt hans fel och att han inte kan förutsätta att andra har samma kunskap som han själv. Han påpekar också vikten av att avsätta tid för att jobba ute i fält tillsammans med de anställda, kunskap kan helt enkelt inte förmedlas enbart genom skötselmanualer och anvisningar.

Programmet för Odlad Mångfald, POM, tror Björn kan ge ett visst uppsving åt rosorna. POM bidrar till att sprida gamla, lokala och härdiga sorter, något han dock tror kommer få störst genomslag i privatträdgårdar. Kommuner kommer troligen fortsätta att huvudsakligen prioritera rosor som är enkla och skötsel effektiva framför lokal anknytning och historik.

Björn menar att den negativa inställningen till rosor i offentlig miljö som finns utbredd inom kommuner främst beror på dålig erfarenhet av moderna rosor. Som tidigare nämnts i arbetet planterades under mitten av 1900- talet och framåt stora mängder moderna rosor som utlovade överdådiga blomning under hela sommaren. Dessa rosor visade sig senare vara sjukdomsdrabbade, skötselkrävande och de flesta dog eller plockades bort då de var för krävande. Detta tror Björn har satt sina spår och att det fortfarande är denna bild som många har av rosor i offentlig miljö.

För att undvika denna problematik menar Björn att det gäller att välja rätt ros för rätt plats. Det finns sorter som lämpar sig mycket väl för offentlig miljö och han nämner pimpinellrosor som exempel på detta, men det krävs kunskap för att välja rätt ros och för att veta hur man sköter den på bästa sätt.

För att sprida denna kunskap menar Björn att Sveriges rosarium har en viktig uppgift. Rosarium jobbar ständigt med att hitta bra sorter som är friska, blomvilliga och härdiga i vårt klimat genom att testa och utvärdera både gamla och nya sorter. Rosarium är även en utmärkt plats för de som designar och anlägger offentliga miljöer att inspireras till att våga prova rosor och prata med kunnigt folk om deras erfarenheter av olika sorter.

Kärleksstigen

Hudiksvall

Intervju med Ingela Björklund

Foto: Kärleksstigen, Ingela Björklund.

Bakgrund

Hallborosen som är en lokalgrupp inom Svenska rosensällskapet hade under lång tid påpekat för stadsträdgårdsmästaren i Hudiksvall att det skulle vara vackert med en rosenanläggning i staden, förslagsvis i anslutning till promenadstråket som leder runt sjön Lillfjärden. Så småningom blev föreningen kontaktad av kommunen som till slut ville göra verklighet av deras idé om en rosenanläggning vid Lillfjärden berättar Ingela.

Kommunen ritade ut ett område i anslutning till promenadslingan som då bara bestod av en gräsmatta. Föreningen fick sedan fria händer att själva gestalta den tilldelade ytan. En av medlemmarnas make ritade stommen till anläggningen och var de olika planteringsytorna skulle vara belägna. Därefter utsåg föreningen en projektgrupp som var ansvariga för att ta fram det slutgiltiga förslaget kring vilka rosor som skulle planteras och var. Genom hela projektet var föreningen noggrann med att samtliga medlemmar skulle få möjlighet att tycka till om det som planerades och alla hade möjlighet att lämna input. Genom att ge alla medlemmar möjlighet att vara involverade i skapandet av platsen menar de att ett ägandeskap för platsen skapades hos alla medlemmar.

Hallborosen presenterade sedan sitt färdiga förslag för kommunen som inte hade några invändningar och år 2001 började rosariet anläggas. Kommunen stod för kostnaden av anläggandet i form av inköp av växtmaterial utefter Hallborosens önskemål och anlade även de nya planteringsytorna. Hallborosen stod själva för arbetet med att plantera rosorna. Sammanlagt berättar Ingela att cirka 150 rosor planterades, fördelade på ett 70-tal sorter som är hårdiga i zon 5-8 och som de visste var friska och hårdiga i deras klimat. Vid varje ros placerades en skylt ut med dess namn.

Nutid

Kärlesstigens rosarium kallas också för inspirationsträdgård och sköts främst av Hallborosen. Någon avgift tas inte ut av besökare. Behjälplig till att svara på frågor angående Kärlesstigen har Ingela Björklund varit, som är aktiv medlem i Hallborosen och har varit med under hela anläggandet och den löpande skötseln av rosariet.

Ingela berättar att de varje vår träffas 10-15 medlemmar och beskär rosorna. Under resten av vegetationsperioden har de ett rullande schema där två personer varje vecka är ansvariga för att klippa bort överblommade rosor och kolla över planteringarna. Några gånger per år gödslar föreningen planteringarna, ett jobb som de själva utför med gödselmedel som de får från kommunen.

Kommunen står för ogrärensningen av planteringarna, något som Hallborosen ibland får påpeka till kommunen när det inte sköts som överrenskomet. Inför större planerade guidade turer för besökare brukar Hallborosen kontakta kommunen och efterfråga ogrärensning på ytan så att de kan visa upp en så fin plats som möjligt för besökarna. Ingela berättar att kommunen då oftast brukar prioritera detta då det också ligger i deras intresse att visa upp kommunen från sin bästa sida. Sammanlagt är de

22 stycken medlemmar som engagerar sig i platsen över året och föreningen har som krav på nya medlemmar att även de ska engagera sig.

Ingela uppskattar planteringsytorna i rosariet till cirka 500 kvadrat och de består av en blandning av rosor och perenner. Perennerna sköts på liknande sätt som rosorna av Trädgårdsamatörerna och Hallborosen och Trädgårdsamatörerna har ett nära samarbete för att tillsammans skapa vackra och välskötta planteringar.

Hallborosen träffar kommunen varje vår och diskuterar sina behov och planer med kommunen för att säkra ett gott samarbete.

Allmänhetens attityd till anläggningen

Kärleksstigen ligger utmed ett populärt promenadstråk vilket gör att många passerar platsen och allmänhetens reaktioner på rosariet är mycket positivt enligt Ingela. Hon berättar att många som promenerar genom anläggningen stannar upp och berömmar medlemmarna i Hallborosen när de är på plats för att sköta rosorna och möjligen uppskattar allmänheten platsen ännu mer när de vet att den sköts av ideella krafter.

Flera gånger per år anordnar de guidade turer för lokalbefolkningen men även för organiserade sällskap av rosentusiaster. Platsen har uppmärksammats genom att lokaltidningen har skrivit om platsen och även turistbyrån brukar informera besökare om rosariet.

Personalens attityd till anläggningen

Hallborosen har ett gott samarbete med kommunen och är stolta över att de med ideella krafter lyckats skapa en så vacker plats säger Ingela. Fördelen med att medlemmarna i Hallborosen sköter rosorna är att de gör det med ett stort engagemang och med mycket kunskap då medlemmarna i föreningen brinner för just rosor. För att ständigt utveckla kunskapen inom föreningen anordnas varje år internutbildningar med olika fokus beroende på vad medlemmarna efterfrågar.

För att visa sin uppskattning för den tid som medlemmarna lägger ner på platsen ger kommunen varje år en amaryllis till de som varit involverade i att sköta rosariet. En symbolisk gåva men Ingela berättar att medlemmarna sätter stort värde i att kommunen visar sin uppskattning.

Framtid

Kärleksstigen

Ingela menar att det är mycket viktigt att platsen ständigt hålls välskött eftersom de vill leva upp till förtroendet de fått av kommunen genom möjligheten att förvalta denna plats. Hon menar också att det är viktigt att samtliga medlemmar, även de som tillkommit efter att Kärleksstigen anlades, engagerar sig i rosariet för att undvika att platsens framtid hänger på en eller två personer.

Att de får så mycket positivt gensvar från allmänheten gör också att de spurras till att fortsätta underhålla platsen. Föreningen känner att de är med och skapar något vackert till Hudiksvalls samtliga invånare. Hon nämner också att de inte haft någon skadegörelse och endast en ros har blivit stulen, under alla år och hon ser detta som ett tecken på att allmänheten håller av sitt rosarium och inte vill förstöra något som skapats med gemensamma krafter.

Så länge de har frivilliga som engagerar sig är ambitionen att platsen ska bevaras som den är idag. Ingela tror dock inte att platsen skulle få vara kvar i sin nuvarande utformning om kommunen tog över skötseln då engagemang och ekonomi saknas hos kommunen för att själva ta hand om en plats som Kärleksstigen.

Generellt i offentlig miljö

Ingela tror att anledningen till att rosor har ett så negativt rykte i offentlig miljö är att många tänker på de sjukdomsdrabbade och krävande moderna rosorna som under en tid var populära i offentlig miljö. Hon menar att det är dags att ompröva denna sanning och våga prova rosor i offentlig miljö igen. Enligt Ingela är det inte mer krävande att använda rosor i offentlig miljö än perenner - rosorna behöver vattning, gödsel och beskärning precis som de flesta andra växter. Genom att välja en frisk och hårdig ros behöver inte risken för sjukdomar vara större än på andra växtslag.

Ingela menar att både rosarium och Svenska rosensällskapet har en viktig roll att fylla i arbetet med att öka användandet av rosor genom att visa på goda exempel och att lyfta fram friska och bra rossorter. Hon berättar att det Svenska rosensällskapet alltid försöker vara behjälpliga när kommuner vill ha hjälp med rosval, andra tips eller har frågor om rosor då föreningens ändamål är att främja kännedom om rosor och öka dess användning.

Lomma rosarium

Lomma

Intervju med Lennart Persson

Bakgrund

Den industri som bedrivits i Lomma hamn har historiskt varit grunden till stadens utveckling men i början på 2000-talet initierades nästa kapitel i Lommas expansion - planeringen av byggnationen av ny stadsdel på platsen för dåtidens industrier. År 2001 bjöds ett antal arkitektkontor in till att producera förslag till utformningen av den nya stadsdelen (Mosseby 2007, s 10).

År 2002 gjordes ett kvalitetsprogram för Lomma hamn i samarbete mellan vinnande arkitektkontor och Lomma kommun med syfte att säkra förväntningarna på utemiljön mellan parterna. Redan i kvalitetsprogrammet föreslås att det långsmala parkstråket som kallas Midskeppsparken ska innehålla ett rosarium. Hur rosariet skulle utformas eller dess omfattning var däremot inte definierat (Brunnberg & Forshed Arkitektkontor AB 2006, s 27).

Våren 2004 utlystes en tävling av Lomma kommun och Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, i Alnarp. Uppgiften var att utforma det rosarium som önskades i Midskeppsparken i Lommas nya stadsdel. Studenterna som deltog i tävlingen fick få förutsättningar att förhålla sig till. Enbart var rosariet skulle vara beläget fanns redan utstakat, en yta på 15 x 75 meter och det enda kravet från Lomma kommun förutom att parken skulle innehålla rosor var att vatten skulle finnas med i någon form (Mosseby 2007, s 12).

Den gestaltningsidé som tilltalade juryn mest var utformad av studenten Helen Mossby som efter beslutet fick i uppdrag att vidareutveckla sin idé och ta fram bygghandlingar för platsen. Mossby valde senare att skriva ett examensarbete om sitt arbete med utvecklingen av rosariet, vilket har varit en värdefull källa för mig för att sätta mig in i rosariets bakgrund. Hösten år 2006 påbörjades anläggandet av rosariet och i november 2006 stod anläggningen klar.

Att Lomma kommun valde att samarbeta med Sveriges Lantbruksuniversitet berättar Lennart började som en diskussion mellan Lommas dåvarande kommunalråd och Per Gustafsson, professor på Alnarp som båda hade en önskan om ett samarbete mellan SLU och Lomma kommun och idén om ett rosarium växte fram.

Lennart Persson som jag har intervjuat som representant för Lomma kommun i egenskap av sin tjänst som parkansvarig för kommunen berättar att kommunen hyste förhoppningar om ett framtida samarbete med SLU Alnarp i fråga om kunskap och att rosariet skulle nyttjas som undervisningssortiment för studenterna på lantbruksuniversitet.

Nutid

När rosariet anlades planterades 97 olika sorters rosor. Lennart berättar att växtvalet har fungerat bra och endast någon enstaka ros har utgått ur sortimentet. Han berättar vidare att de har haft vissa problem med sjukdomar men att detta har fungerat väl att bekämpa med ekologiskt bekämpningsmedel.

Vid anläggandet av rosariet var SLU ansvariga för att placera ut namnskyltar vid respektive ros. Nu, 10 år, efter anläggandet är det flertalet skyltar som har försvunnit och ytterligare ett antal där det råder osäkerhet kring om de står på rätt plats. Lennart har kontaktat SLU och påtalat detta men än har ingenting hänt vilket han tror beror på tidsbrist från båda sidorna samt ett oklart ägandeskap.

Trädgårdsskolan Hvilan står för beskärningen av rosorna på våren som en del i elevernas utbildning. Resterande skötsel står PEAB för då Lomma har sin parkskötsel på entreprenad. Lennart upplever att entreprenören sköter rosariet väl och att de har den grundkunskap som behövs för skötseln då många av de anställda hos entreprenören har grön utbildning. Det problem som kan uppstå vid entreprenad enligt Lennart är bristen på kontinuitet. Hans erfarenhet är att det är stor omsättning av personal inom många entreprenadfirmor och att en plats som Lomma rosarium hade gynnats av en större kontinuitet av skötselpersonal.

Ambitionen vid anläggandet av platsen var att ytan skulle skötas i samråd med SLU Alnarp och att undervisning skulle bedrivas på plats vilket tyvärr inte har skett.

Allmänhetens attityd till anläggningen

Lennart berättar att rosariet är uppskattat med besökare såväl utifrån Lomma som boende i anslutning till parken. Han tror att rosorna lockar mer besökare jämfört med andra växter, då de har en speciell plats i många hjärta och dess överdådiga blomning gör blomperioden till ett event då många tar en omväg förbi platsen för att njuta av blomningen och ta några foton.

Lomma kommun har inte kommunicerat rosariet. Lennart berättar att de generellt inom kommunen har satsat alldeles för lite på att kommunicera sina parker. Många av parkerna saknar namn och beskrivning. Detta menar han bör prioriteras och han nämner att det kan vara ett trevligt examensarbete för någon student på SLU.

Olika organisationer och entusiaster såsom Lars-Åke Gustavsson, Svenska Rosensällskapet, Rosens dag och Alnarpsparkens vänner har haft guidade turer på platsen. Lennart berättar att dessa guidade turer har skett helt på eget initiativ och Lomma kommun har inte varit involverade i att anordna detta. Däremot försöker de besöka platsen och göra ett extra ryck i form av skötsel för att platsen ska vara i så fint skick som möjligt inför guidningar.

Personalens attityd till anläggningen

Lennart tycker att ytan fungerar väl och är estetiskt tilltalande men också att den kräver mer skötsel än exempelvis perenner för att utvecklas optimalt och de skulle gärna se att ytterligare skötseltimmar las på platsen om utrymme fanns i budgeten för att höja intrycket av platsen ytterligare en nivå.

Birgitta Nordström från SLU hjälpte Mossby med sortvalet för platsen och har även skrivit en skötselbeskrivning för platsen som PEAB utgår från i sin skötsel. Lennart upplever att rosariet är en plats som är uppskattad även av PEAB som är ansvariga för skötseln men att det är en plats som förpliktigar då den genererar mycket input, både i form av beröm samt kritik beroende på hur den sköts.

Framtid

Lomma rosarium

För närvarande finns inga planer på förändringar av platsen. Eftersom ytan anlades år 2006 så har mycket av skötseln hittills bestått av etableringsskötsel och vissa justeringar för att göra ytan mer skötsleffektiv. År 2015 sattes exempelvis kantstöd mot gräsytorerna för att undvika att gräset sprider sig in i rabatterna.

För närvarande, berättar Lennart, ligger fokus på att bevara och sköta platsen på bästa sätt.

Generellt i offentlig miljö

Lomma kommun har endast satsat på rosor i rosariet och har fasat ut de flesta rosenplanteringar som tidigare fanns. Tidigare fanns massplanteringar av rosor på ett flertal ställen men när de starka och giftiga bekämpningsmedlen togs ur bruk upplevde Lennart med parkpersonal att ogrärensningen blev för svårskött i de taggiga buskagen.

Tivoliparken

Kristianstad

Intervju med Johan Svensson

Foto: Tivoliparken, Henrik Morin, 2011

Bakgrund

Kristianstad har historiskt inte varit någon trädgårdsstad men Johan Svensson, landskapsingenjör som jobbar som projektledare i Kristianstad kommun och som har varit behjälplig med att svara på mina frågor, berättar att det sedan lång tid tillbaka funnits en rostradition i Kristianstads stadspark, Tivoliparken.

I eller i nära anslutning till tivoliparken finns rosor på ett flertal ställen. Där finns en rosenträdgård med drygt 100 olika sorters rosor, Fiskarbackens trädgård som består av klätterrosor som klättrar utmed stora rosenstöd, en renässansträdgård med en mängd rosor samt en massplantering av kanadensiska rosor ur rugosa gruppen.

Johan berättar att den äldsta av de kvarvarande rosenplanteringarna är renässansträdgården som anlades i samband med att teatern byggdes år 1906. Rosenträdgården som innehåller ett sortiment av rosor anlades år 1992 och Fiskarbackens klätterrosor tillkom år 2008. Således är flera av Tivoliparkens rosenplanteringar, med undantag för renässansträdgården, relativt nya tillägg till parken.

Vid anläggandet av rosenträdgården och Fiskarbackens trädgård tog Kristianstad kommun kontakt med Svenska rosensällskapet för råd kring sortval till platserna.

Nutid

Rosenträdgården ligger i anslutning till Kristianstads nya hälsoträdgård som invigdes år 2012 och är en trädgård där personer med särskilda behov, utmattningssymptom eller liknande, ska få vistas och arbeta i en läkande miljö. Unikt för hälsoträdgården i Kristianstad är att den också är tillgänglig för allmänheten till skillnad från många andra terapiträdgårdar. Trots att rosenträdgården inte är en del i projektet hälsoträdgården tror Johan att närheten till hälsoträdgården gör att ännu fler besökare lockas till rosenträdgården och dess status har således ökat ytterligare.

Inga större förändringar i rosenanläggningarna har skett sedan de anlades förutom att rosor som inte har fungerat på platsen eller fryst bort har bytts ut efterhand.

Johan berättar att Kristianstad kommun inte i dagsläget jobbar med kommunikation av sina parker undantaget om det händer något speciellt, event eller likande i parken.

Allmänhetens attityd till anläggningen

Johan berättar att Tivoliparken som helhet är mycket uppskattad och att rosorna är en viktig del i detta. Han berättar att de får mycket beröm för deras välskötta rosenträdgårdar och att framförallt äldre personer verkar uppskatta rosorna.

Några gånger per år sker guidade turer av rosorna i Tivoliparken, guidningar som anordnas av Sveriges rosensällskap eller andra rosenentusiaster. Johan upplever att rosenträdgården är den av deras rosenanläggningar som är mest uppskattad. Hans teori kring detta är att just sortimentsträdgårdar är särskilt populära bland besökare.

Kanske ligger det något lockande och fascinerande i att kunna jämföra sorter och dess utseende och inspireras till att hitta just den ros som önskas i sin hemträdgård.

Personalens attityd till anläggningen

Tivoliparken med dess rosenrabatter sköts av Kristianstads parkförvaltning. För närvarande är det endast en person som är anställd för skötseln av Tivoliparken såväl under vintersäsong som under vegetationsperioden. Johan håller med om att det egentligen är alldeles för lite för en välskött park så stor som Tivoliparken och förhoppningsvis förändras detta i framtiden. Positivt är dock att samma person har varit ansvarig för parken under många år och därför säkras en kontinuitet samt långsiktighet i skötseln och kunskapen som kommer med erfarenhet stannar i parken.

Johan håller med om att rosor kräver mer skötsel jämfört med många andra växtslag men menar samtidigt att det måste ställas i proportion till hur stora ytorna faktiskt är. Även om Kristianstad har rosenplanteringar på flera ställen i sin stadspark rör det sig ändå om förhållandevis liten sammanlagd yta. Vidare bedömer de att rosorna är värda sin extra arbetsinsats då ytorna genererar så mycket positiva reaktioner från allmänheten.

Framtid

Att de har gjort nya satsningar på rosor så sent som år 2008 i form av anläggningen av Fiskarebackens trädgård ser Johan som ytterligare ett tecken på att kommunen bedömer att rosor är värda sin plats i stadsrummet även i framtiden.

Johan berättar att det år 2006 gjordes en utredning av Tivoliparkens utveckling. Som en del i detta uppdrag skulle även en publik utställning anordnas där allmänheten gavs möjlighet att lämna synpunkter och idéer. Resultatet av denna utvecklingsplan landade i att Tivoliparken föreslås delas upp i tre huvudkaraktärer ”Det aktiva rummet”, ”Finparksrummet” och ”Det lugna upplevelserummet” där rosenanläggningarna idag finns i ”Finparksrummet” och ”Det lugna upplevelserummet” och rosorna omskrivs som viktiga delar i dessa karaktärer som ska bevaras.

Pastor Spaks Park

Enköping

Intervju med Johanna Erlewing

Foto Pastor Spaks Park, Dan Rosenholm, u.å

Bakgrund

Den lilla staden Enköping har med sina 43 000 invånare gjort omfattande satsningar på att sätta sig på kartan som en trädgårdsstad och titulerar sig numera stolt för parkernas stad (Enköpings kommun 2016).

Startskottet för att omvandla Enköping till en parkernas stad började år 1981 med att Stefan Mattsson anställdes som stadsträdgårdsmästare. Tillsammans med sin personal på parkförvaltningen diskuterade de hur de kunde skapa trevliga och skötsel effektiva utemiljöer i Enköping och valet föll då på att satsa på träd i gatumiljöer samt att ersätta de ettåriga planteringarna med perenner (Rosenholm u.å.).

Enköping är känd för sina fickparker som är små parker inne i staden, oftast inte är större än vanliga villaträdgårdar. Parkerna har stark rumslighet och omgärdas oftast av en tät häck för att skapa en avskild miljö från den omgivande staden. Många av fickparkerna är anlagda på ytor som tidigare inte användes och oftast bara bestod av en gräsyta (Rosenholm u.å.). I dagsläget finns 22 fickparker i Enköping varav det i en av dessa, Pastor Spaks Park, har satsats på rosor. Pastor Spaks trädgård gestaltades av Lars Johansson som då var projekterande landskapsarkitekt i Enköping.

Johansson¹⁰ berättar att han och Stefan Mattsson tillsammans ansåg att den centrala gräsplätten som idag är Pastor Spaks Park var en lämplig yta att utveckla till en fickpark. De båda tyckte att det fattades en park i Enköping med inriktning på rosor samt att allmänheten hade inkommit med förslag på att fler rosor skulle planteras och således blev Pastor Spaks en fickpark med fokus på rosor. Johansson gjorde ett förslag på den formmässiga gestaltningen och valde tillsammans med Mattson ut växterna som skulle planteras på platsen och år 1994 anlades Pastor Spaks Park.

För att få en inblick i hur parken sköts idag och vad som har skett sedan anläggandet har jag pratat med Johanna Erlewing, arbetsledare på parkförvaltningen i Enköping, som tillsammans med sin arbetsgrupp har ansvar för skötseln och vidareutvecklingen av Pastor Spaks Park.

Efter att Pastor Spaks trädgård anlades år 1994 berättar Johanna att den efter några år föll i glömska och sköttes styvmoderligt. Personalen planterade lite vad som blev över från andra ytor i parken och eftersom Enköping inte har rosor på andra platser fanns också en brist på kompetens hos personalen kring hur dessa skulle skötas. Detta ledde till att många rosor dog bort samt att rotskott tog över flera av planteringsytorna. För att ge parken en uppräckning gjordes år 2015 en renovering av ytan och flertalet rosor byttes ut. Johanna stod själv för planeringen av renoveringen. Hon berättar att hon vid valet av växtmaterial bestämde sig för att utgå från temat kända kvinnor. Hon upplevde själv att det i Enköping fanns ett stort fokus på män i form av manliga statyer och likande runt om i parkerna och ville därför passa på att lyfta kvinnorna i Pastor Spaks Park när den skulle renoveras.

¹⁰ Lars Johansson, Universitetslektor vid Institutionen för stad och land SLU Uppsala, e-mail 2017-03-02

Hon berättar att temat gjorde det betydligt enklare för henne att välja vilka rossorter som skulle planteras bland det enorma rosutbud som finns, hon plockade helt enkelt ut alla rosor som är namngivna efter kända kvinnor och strök sedan alla som inte levde upp till deras krav på friskhet, härdighet eller var väldoftande.

Nutid

Pastor Spaks trädgård sköts i egen regi av Enköpings kommun. Kommunens parkförvaltning är indelade i olika arbetslag som har olika parker som ansvarsområden. För Pastor Spaks trädgård är Johanna Erlewing med arbetslag ansvariga för skötseln. I dagsläget finns 35 olika sorters rosor i trädgården, samtliga uppkallade efter kända kvinnor eller med någon form av kvinnoanknytning.

Johanna berättar att de inte har haft någon speciell utbildning i skötseln av rosor för medarbetarna utan att medarbetarna är intresserade och drivna och därför själva ser till att skaffa sig den kunskap de behöver för att sköta rosorna på bästa sätt. Samma arbetslag är ansvarig för rosorna i Pastor Spaks trädgård varje år vilket gör att medarbetarna successivt utökar sin kunskap inom rosor.

Allmänhetens attityd till anläggningen

Enköping är troligen den kommun i Sverige som har satsat mest på att sätta sig på kartan som en trädgårdsstad och som ett led i detta har stora satsningar gjorts på att kommunicera och visa upp sina parker.

Kommunen har gjort omfattande satsningar på guidade turer och under säsong hålls över 200 guidade parkvandringar till fots eller med parktåget, ett litet mintåg som körs mellan parkerna, och av besökarna till Enköpings turistinformation är det cirka 90 % som efterfrågar parkinformation (Rosenholm u.å.). I september varje år anordnas Trädgårdsdagen som är ett samarbete mellan Enköpings kommun, föreningar, studieförbund och företag som arbetar med fokus på gröna frågor. Trädgårdsdagen har utvecklats till en populär folkfest med trädgårds- och matmarknad (Enköpings kommun 2017).

För att underlätta för besökare finns det vid ingången till varje fickpark lådor utplacerade med kartor och växtnamn. På så sätt kan besökare markera ut på kartan vilka växter just de gillar och kanske vill ha i sin egen hemträdgård. Johanna upplever att Pastor Spaks Park är en mycket uppskattad trädgård i Enköping och att guidningar i denna park brukar vara mycket populära vilket hon tror är en kombination av att det finns så många rosentusiaster men även att rosor är särskilt uppskattade av allmänheten då så många har en relation till just dessa.

Personalens attityd till anläggningen

Med undantag för Drömparken och de nya idéträdgårdarna som nu anläggs längst åpromenaden har parkkontoret själva utformat alla parkerna. Även planteringsarbetet har utförts av de som ska sköta parkerna vilket gör att parkarbetarna tidigt blivit involverade vilket troligen bidrar till ett högre engagemang samt ägandeskap hos skötselarbetarna (Rosenholm u.å.). Johanna och hennes medarbetare är positivt

inställda till rosorna i Pastor Spaks Park och Johanna menar att det inte kostar mer att sköta en anläggning som bygger på rosor än på sommarblommor eftersom de måste bytas varje år, planteras tätare och dessutom – precis som rosor - regelbundet putsas. Hon upplever dock att rosor generellt kräver mer skötsel än de perenner som de i övrigt har satsat stort på inom kommunen.

Framtid

Eftersom Pastor Spaks Park senast år 2015 renoverades och många rosor byttes ut handlar den närmaste tiden enligt Johanna främst om att växtmaterialet ska få en chans att etablera sig väl. Under etableringstiden krävs extra skötsel av platsen och de räknar med att vissa sorter måste bytas ut som inte visar sig trivas på platsen.

I övrigt berättar Johanna att fokus på parken främst ligger i att bevara den och hålla skötseln på en hög nivå. I dagsläget finns inga planer på att anlägga fler rosenanläggningar inom kommunen men eftersom rosor har visat sig vara så uppskattade bland allmänheten är det enligt Johanna inte omöjligt att de dyker upp i andra parker i framtiden.

Diskussion & egna slutsatser

Metod

För att få en bild av hur rosor historiskt har använts i offentliga miljöer inleddes arbetet med en litteraturstudie. Jag tycker att detta har varit en viktig del i arbetet inte minst för att jag upplever att historiska erfarenheter, till exempel erfarenheten av de sjukdomsdrabbade moderna rosorna, fortfarande är närvarande i dagens bild av rosor.

För att undersöka attityden till rosenanläggningar valde jag att utföra kvalitativa intervjuer av ett begränsat antal anläggningar. Med facit i hand tycker jag att de anläggningar som jag har valt ut har gett den bredd jag önskade - de har olika bakgrund, ålder, sköts på olika sätt och är belägna på vitt skilda platser i Sverige. Att samtliga intervjupersoner trots detta hade många gemensamma tankar blir då ännu mer intressant. Jag var redan i inledningen till arbetet medveten om att bristen i arbetet kommer ligga i att jag enbart intervjuar kommuner som arbetar aktivt med rosenanläggningar. Konsekvensen av detta är att jag riskerar att inte få ta del av de kritiska åsikterna som finns till rosanvändning i offentlig miljö. I ett mer omfattande arbete hade det varit intressant att även fokusera på de kommuner som medvetet inte använder sig av rosor för att få en bredd i argumentationen.

Frågeställning

I inledningen av detta arbete formulerade jag frågeställningen:

- Fyller rosenanläggningar ett syfte i dagens städer med utgångspunkt i allmänheten och förvaltarnas upplevelse av de undersökta anläggningarna?

Det är i arbetets karaktär att inte ge ett rakt svar på om rosenanläggningar har en plats i dagens städer. Det jag har kommit fram till är att rosenanläggningar *har möjligheten* att i framtiden ta mer plats i städerna. Om rosenanläggningar i framtiden kommer att bli vanligare i våra städer avgörs självklart av kommunernas prioriteringar, vilja och kunskap.

Jag baserar min analys på att rosenanläggningar har en plats i dagens städer på framförallt två punkter - uppskattning och kostnader.

Uppskattning.

För att en anläggning ska vara värd att skapas och sedermera löpande skötas krävs att platsen är uppskattad av de som ska använda den. Om en plats inte är uppskattad kunde pengarna i form av anläggande och skötsel istället använts till något bättre.

När det kommer till rosenanläggningar har det aldrig varit någon tvekan hos de personer jag intervjuat - rosenanläggningarna är oerhört uppskattade. Enligt flera av de intervjuade lockar rosorna många besökare, det finns ett stort intresse för guidade turer av platserna och besökarna tar en omväg för att beundra rosorna i sin överdådiga blomning.

Kostnader

Flera av de intervjuade håller med om att rosor kräver mer skötsel och kostar således troligen mer jämfört med många andra alternativ men de menar också att genom att välja rätt ros för rätt plats och sköta dessa på rätt sätt behöver inte rosor bli nämnvärt så dyrt som många tror. Rosor är inte unika i att de genererar kostnader om fel sort placeras på fel plats, alla växter som placeras där de inte trivs är en dålig investering.

Vidare vill jag understryka att användandet av rosor inte handlar om att anlägga rosor på precis varje ledig grönyta som finns inom en kommun. I de flesta fall placeras en rosenanläggning eller rosenrabatt på en relativt begränsad yta som om den sköts rätt inte anmärkningsvärt kommer påverka kommunens budget för parkskötsel.

Jag menar att en ouppskattad park alltid är en dyr park oavsett hur skötleffektiv den är. Om rosor är uppskattade i parkmiljö och kan skötas på ett effektivt sätt kanske det borde anses som ett - om inte ett billigt alternativ så i alla fall prisvärt - i förhållande till den uppskattning de genererar?

Egna slutsatser

De offentliga parkerna har genomgått många förändringar sedan de började anläggas i mitten av 1800- talet. De formella parkerna med plottriga planteringar som skulle fungera som en elegant promenadplats avlöstes av nya ideal där parkerna istället skulle gestaltas efter de aktiviteter som skulle äga rum på platsen.

Rosorna har funnits i offentliga parker sedan de började anläggas men hur de har använts har däremot varierat med rådande gestaltungsideal. Sedan 1960- talet har användandet av rosor i offentliga parker minskat i takt med att kraven ökat på allt mer skötsel effektiva parker. I samband med denna rationalisering blev även de återblommande moderna rosorna populära som utlovade riklig blomning hela sommaren och de gammeldags rosorna fick svårt att hävda sig i konkurrensen. Det visade sig dock med tiden att de återblommande rosorna inte levde upp till förväntningarna då de visades sig vara betydligt mindre hårdiga, skötselkrävande och kortlivade än de gammeldags rosorna.

Jag har intrycket att det idag råder ett utbrett samförstånd hos många som jobbar inom kommunal förvaltning kring att rosor helt enkelt inte är en växt för offentlig miljö. Mina egna tankar kring vad detta bottnar i visar det sig att jag delar med mina intervjupersoner - när många inom offentlig miljö tänker på rosor tänker de på de sjukdomsdrabbade, icke-hårdiga och skötselkrävande återblommande rosorna som var populära i offentlig miljö mellan 1950-talet och 1980- talet.

Den erfarenhet som många fick av rosor under denna tid är långt ifrån positiv och jag upplever att attityderna har dröjt sig kvar inom många förvaltningar trots att det idag finns rosor som är hårdiga, friska samt kräver begränsad skötsel. Av detta drar jag slutsatsen att gamla sanningar kan leva kvar under lång tid och för att de ska omprövas krävs det ett intresse av att prova om rosor trots allt inte kan fungera. De platser och personer jag har intervjuat i detta arbete har gjort just detta och bevisat att rosor är en växt värd att ge en ny chans.

Anledningen till att det anlades just rosenanläggningar på de platser jag har valt att undersöka varierar stort. Rosenlund utvecklades till ett rosarium av en slump då stadsträdgårdsmästaren ville visa upp något nytt och inspirerande inför en årlig konferens och valet föll på rosor. I Hudiksvall var det istället en lokalgrupp inom Svenska rosensällskapet som lobbade för en rosenanläggning i staden och i Lomma uppkom rosariet som en förhoppning om ett utökat samarbete mellan Lomma kommun och SLU. I Tivoliparken har det länge funnits en stark rostradition som kommunen valt att bygga vidare på och i Enköping anlades rosor i en fickpark som en del i deras arbete för att bli parkernas stad.

Oavsett anledningen till uppkomsten av dessa rosenanläggningar har de en sak gemensamt, de är alla mycket uppskattade av allmänheten. Samtliga intervjupersoner berättade om det beröm de får när de är ute och vårdar platserna, hur uppskattade rosenvandringarna är och om höga besöksantal. Lennart Persson i Lomma berättade om hur boende kring rosariet tar med sina gäster ner i rosariet för att visa vad de kallar "sin trädgård". I Rosenlund har Jönköpingsborna gjort platsen till sin genom att förlägga egna event och träffar där, såsom stickcafé och yogaklasser och allt fler väljer att ta sina bröllops- och studentbilder bland rosorna.

När rosenanläggningarna står i överdådig blomning är de utan tvekan en publikmagnet och jag tycker själv att en stor samling blommande rosor mycket väl kan jämföras med den överdådiga körsbärsblomningen som är så populär och omtalad på många platser i världen. Även Björn Kalin drog denna jämförelse men la till att körsbärsträdens blomning oftast är över på bara någon vecka medan en välkomponerad rosenanläggning kan vara praktfull i över två månader.

Den vanligaste motiveringen till att inte använda rosor i offentlig miljö är att de är skötselkrävande vilket kostar pengar. Som tidigare nämnts finns det rosor som är mindre skötselkrävande men faktum kvarstår, rosor kommer alltid kosta mer pengar i skötsel än ett marktäckande buskage eller en klippt gräsmatta. Kristianstad kommun berättade hur de har valt att se på sina rosor och skötselkostnaderna kopplade till dessa, en attityd jag upplever som genomgående för de anläggningar jag har valt att intervjua. Johan Svensson berättar att även om Kristianstad har valt att satsa på rosor är den sammanlagda ytan med rosor mycket liten i jämförelse med andra planteringar eller grönytor och påverkar inte deras totala budget nämnvärt. Han menade däremot att om kostnaderna för dessa ställs i relation till hur mycket uppskattning och goodwill dessa genererar är deras rosenanläggningar tvärtom mycket prisvärda.

Anläggningarna jag har intervjuat har även en annan viktig sak gemensamt - samtliga anläggningar, undantaget Lomma som har sin parkskötsel på entreprenad, har en kontinuitet i personalen som sköter anläggningarna. Med undantag från en naturlig rullans på en arbetsplats är det alltid samma personal som sköter anläggningarna varje år, året runt. Detta tror jag är en förutsättning när man jobbar med anläggningar som kräver utökad kunskap såsom rosenanläggningar. Den viktigaste kunskapen, den man kommer ihåg och förstår, får man av erfarenhet. Att säkra kontinuitet i skötseln av anläggningarna ger inte bara kunnigare personal utan skapar också ett ägandeskap hos skötselpersonalen som får se platsen utvecklas över flera säsonger.

Jag fastnade även vid Björn Kalin's förklaring till varför de lyckats skapa vad som anses vara Sveriges mest välskötta rosarium. Hans enkla svar var "För att vi har fått möjlighet". Han berättade att de har fått tid att planera, pengar att göra verklighet av sina idéer och getts utrymme att förverkliga detta. Hela Rosenlunds rosarium, menar han, har präglats av en positiv känsla inom kommunen och en stor portion tillit till att de kan skapa något bra. Jag tror att tillit och tålamod till de som ska anlägga en lite speciell plats är mycket viktigt. Vissa platser måste ges tid att växa fram innan de kan bli en uppskattad plats. Även Ingela Björklund i Hudiksvall berättar att Kärleksstogens rosarium aldrig hade blivit verklighet om inte kommunen gett sitt förtroende och möjligheten till detta. Kanske finns det utrymme för ännu mer fantastiska anläggningar om fler ges förtroende och möjlighet till att skapa något bra?

Rosor är egentligen inte annorlunda än andra växter och träd - de behöver placeras på rätt plats, beskåras på rätt sätt och få löpande omvårdnad i form av vatten och näring. Om detta inte görs riskerar rosor – precis som andra växter - att bli stressade, sjuka och i förlängningen dö. För att undvika problem kring allt valt växtmaterial krävs kunskap och naturligtvis kommer projektörer, anläggare och förvaltare förespråka växtmaterial som de känner till och är kunniga inom för att undvika dessa problem. Om jag ska gestalta en plats och har bättre koll på björkar och spireor än rosor och

tulpaner tror jag att sannolikheten är större att mina anläggningar kommer innehålla mer björkar och spireor än rosor och tulpaner.

Detta får mig att reflektera över den begränsade kunskap om rosor som vi får med som studenter inom landskapsingenjörsprogrammet. I de obligatoriska kurserna inom programmet hålls ingen föreläsning om rosor och vi lär oss känna igen ett mycket litet antal rosor som en del i vår växtkännedom, jämfört med en uppsjö av perenner och träd. Att döma av detta tror jag att få av mina klasskompisar och framtida kollegor kommer att planera in och förespråka rosor i offentlig miljö.

Istället tror jag att rosentusiaster och rosarium har en viktig funktion att fylla i framtiden genom att visa på lämpliga sorter för offentlig miljö, att finnas behjälpliga för råd och kanske framförallt sprida goda exempel.

Källförteckning

- Andréasson, A. (2007). *Trädgårdshistoria för inventerare*. Alnarp: CBM.
<https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/cbm/dokument/publikationer-cbm/cbm-skriftserie/skrift19.pdf> (Hämtad 2017-01-17).
- Brunnberg & Forshed Arkitektkontor AB (2006). *Kvalitetsprogram för Lomma hamn*. Tillgänglig:
<https://lomma.se/download/18.2f61993515a5f2b1e31414ce/1488815324236/Kvalitet%20program%20B%C3%B6r%20Lomma%20Hamn%5B1%5D.pdf> [2017-02-15]
- Enköpings kommun (2016). *Enköpings kommun- Parker*. <http://enkoping.se/fritid-och-kultur/natur-och-friluftsliv/parker.html> [2017-02-27]
- Enköpings kommun (2017). *Enköpings kommun- Trädgårdsdagen*.
<http://enkoping.se/fritid-och-kultur/natur-och-friluftsliv/parker/tradgardsdagen.html> [2017-02-27]
- Flinck, M. (1994). *Tusen år i trädgården, från Sörmländska herrgårdar och bakgårdar*. Rabén Prisma.
- Gustavsson, L-Å. (1998). *Rosor för nordiska trädgårdar*. 1. uppl. Natur och Kultur.
- Mosseby, H. (2007). *Rosariet i Midskeppsparken, Lomma hamn från skiss till verklighet*. Sveriges lantbruksuniversitet. Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap/ Landskapsarkitektprogrammet med designinriktning (Fördjupningsarbete, 2007)
- Nilsson, G. (2008). Trädgårdsturism är framtidens satsning. Tankesmedjan *Movium* [Forum]. 28 januari. Tillgänglig: <http://www.movium.slu.se/tradgardsturism-ar-framtidens-satsning-0> [2017-03-01]
- Rosenholm, D. (u.å). Trädgård á la Rosenholm [*Det unika Enköping*].
http://rosenholm.se/?page_id=559 [2017-02-27]
- Trost, J. (1993). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Zeidlitz, A. (2014). *Framtida användning av Rosenlunds herrgård och dess omgivning*. Jönköpings kommun. Tillgänglig:
<http://www.jkpglm.se/PageFiles/4128/Rapport-Rosenlunds-herrgard.pdf> [2017-02-01]

Bilaga

Intervjuguide

Grundläggande fakta

- Yta (m2)?
- Antal rosor och sorter?
- Förvaltning (kommunal regi, i samråd med allmänhet, entreprenad)?

Anläggningens historia:

- När anlades platsen och kan du berätta lite om dess bakgrund?
- Vem utformade anläggningen och tankarna bakom detta?

Anläggningen idag:

Organisation

- Hur ser organisationen ut runt arbetet med era rosenplanteringar?
 - Personal?
 - Utbildning?
 - Kommunikation?
 - Entreprenad? Om entreprenad, hur säkras kontinuitet i entreprenad? Entreprenörens kunskap?
- Samarbetar ni med andra rosenanläggningar, plantskolor eller den gröna näringen för att dela er kunskap?

Kostnader

- Hur mycket kostar det att anlägga och sköta en rosenplantering?
- Vad får det kosta?
- Vad är kostnaden jämfört med perennplanteringar?
- Hur motiveras den eventuella skillnaden i kostnad?

Allmänhetens attityder till anläggningen, dess uppskattning

- Vad är allmänhetens reaktioner på anläggningen?
- Hur många besökare har anläggningen?
- Bidrar rosorna till fler besökare?
- Hur är detta jämfört med liknande parker inom kommunen?

Personalens attityd till anläggningen

- Vad är skötselpersonalens attityd till anläggningen?

Kommunikation/reklam för anläggningen

- Anordnas visningar, event eller liknande för allmänheten?
- Hur kommuniceras anläggningen till allmänhet och besökare?

Rosor i offentlig miljö

- Vad ser ni som den största anledningen till att använda sig av rosor i den offentliga miljön?
- Tycker ni att det finns platser där det är direkt olämpligt att använda sig av rosor?
- Vilka krav tycker ni att rosor ska uppfylla för att passa i offentliga miljöer?

Anläggningens framtid:

- Var hämtar ni inspiration vid nyplantering/nya projekt?
- Vad är planerna för anläggningens utveckling? Bevara, utveckla?

- *Vad tror ni generellt om rosor i offentlig miljö i framtiden?*